

ASPECTE DIDACTICE PRIVIND DEPĂȘIREA DIFICULTĂȚILOR DE SCRIERE ÎN PERIOADA ABECEDARĂ

*Angela Teleman, conf. univ., dr.,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău*

DIDACTIC ASPECTS IN OVERCOMING WRITING DIFFICULTIES IN THE ALPHABETIC PERIOD

*Angela Teleman, PhD, assoc. prof.,
„Ion Creanga” State Pedagogical University of Chisinau,
ORCHID:0000-0002-1324-9564
teleman.angela@upsc.md*

CZU: 373.3.016

DOI: 10.46727/c.v2.24-25-03-2023.p377-381

Abstract. This article addresses the issue of overcoming writing difficulties in the alphabetic period. Writing is a complicated activity that relies on the student's motor development. Movement coordination appears only through permanent repetitions and develops gradually as the child grows. A lack of coordination is visible during the reading-writing period. These problems can manifest in a different way. Thus, from a bodily point of view, the phenomenon of clumsiness, poor coordination, twitching, poorly integrated body schema/laterality, a negative self-image, psychomotor problems appear. From a relational point of view, there are communication and contact difficulties, inhibition, instability, aggressiveness, concentration problems. The correct methodological approach to this activity allows overcoming writing difficulties.

Keywords: writing, motor skills, writing difficulties.

Cititul și scrisul constituie două activități fundamentale pentru clasele primare. Unii cercetători susțin primatul scrierii, alții, dimpotrivă, al citirii. E. Verza subliniază dualismul acestui proces complex, considerând că este dificil să fie trasată o linie separatoare între scriere și citire. În acest sens, didactica limbii și literaturii române înaintează ca procesul însușirii cititului și a scrisului să fie împreună în clasele primare, de unde conturarea sintagmei **însușirea citit-scrisului** [3].

Scrisul ca act grafic este o activitate complexă de comunicare, ce constă în fixarea informației într-o expresie grafică sau în transpunerea structurii fonetice a comunicării orale în format grafic, care marchează stadiul dezvoltării gândirii sau al dezvoltării intelectuale. Însușirea scrisului ca deprindere motrică ține de dezvoltarea motorie, adică de formarea sistemului de mișcări prin intermediul cărora se poate acționa și fixa reprezentările grafice. Automatizarea acestor deprinderi va fi realizată gradual solicitând un traseu complex, minuțios și durabil pentru însușirea inițială a mecanismelor psihomotrice solicitate.

Transpunerea grafică a sunetelor limbii este scrisul în esență. Grafemul sau semnul grafic nu poate constitui în sine o semnificație, ci prezintă fonemul – un element sonor al limbii. Recunoașterea semnelor grafice și acordarea de sens prin comprehensiunea conținutului ce îl reprezintă scrierea se desfășoară prin citire.

Lilian Lurcat precizează că „a învăța scrisul înseamnă a învăța să organizezi mișcări în vederea reproducerii unui model” și că învățarea scrisului este „efectul conjugării a două activități vizuale de identificare a modelului cu activități motrice de realizare a formei” [apud 3].

Învățarea scrisului până la automatizare face ca scrisul să devină instrumentul principal în vederea modelării conștiinței umane în stadiul actual. Actul grafic este unul foarte complex,

scrierea propriu-zisă situându-se într-o activitate mai vastă și cuprinde toate trăsăturile realizate pe o coală de hârtie, tablă cu sau fără semnificație. Această activitate implică, de asemenea, respectarea mai multor principii impuse de neurofiziologie, deoarece scrisul este considerat activitatea legată nemijlocit de limbajul oral și mecanismele gândirii, care vizează [1]:

- dimensiunea cognitivă a dezvoltării;
- dimensiunea psihomotorie (cadrul spațio-temporal);
- dimensiunea comprehensivă și operatorie (instrumentarul paraverbal).

Activitatea de scriere constituie legătura dintre controlul mișcărilor și controlul vizual, respectiv controlul kinestezic se realizează la nivelul mișcării și cel vizual - la nivelul traseului grafic. Cele două mișcări se unesc ducând la anticipația vizuală și apoi la reprezentarea vizuală. La acestea se adaugă planul afectiv și intenționalitatea.

E. Vrăsmaș definește scrisul ca rezultat al anumitor legături funcționale între nivelurile specifice ce intercondiționează, și anume nivelurile motor, al percepției, al reprezentărilor și afectiv [6].

Momentele dezvoltării limbajului scris la copil din perspectiva mecanismelor implicate sunt:

- organizarea spațială, kinestezică și grafică;
- controlul kinestezic;
- controlul vizual;
- legătura dintre expresia orală, corporală și cea grafică.

Procesul însușirii scrierii este de durată, iar nivelurile asigurate treptat se deosebesc unul de altul [3]:

- *Nivelul divertismentului grafic* - exprimă o activitate de plăcere pentru copil, de a se juca și de a comunica, acesta exprimându-se prin mâzgălituri sub formă de zig-zag-uri sau linii drepte.
- *Nivelul desenului figurativ* - desenul este activitate de scriere ca premisă a scrierii. Se remarcă datorită exprimării intenției copilului de a actualiza o imagine mentală oarecare.
- *Nivelul pregrafic sau prescrierii* - este caracterizat de totalitatea exercițiilor grafice, care îl conduc în mod progresiv pe copil la reproducerea trăsăturilor după un model, într-un ritm dat, repetabil, în scopul de a forma gestul grafic caracterizat prin suplețe și îndemânare.
- *Nivelul scrierii propriu-zise* - presupune o activitate motrică și o pregătire perceptivă-motrică.

Motricitatea elevului mic și dezvoltarea acesteia este un răspuns complex la anumiți stimuli ambientali și cuprinde într-o unitate caracteristică aptitudinile motrice, influențate de maturizarea firească a funcțiilor, de exersare și de factorii interni motivaționali. Coordonarea mișcărilor apare doar prin repetări permanente și se dezvoltă treptat pe măsură ce copilul crește. Mișcările sunt formate de scheme de mișcare, ce devin treptat precise și automatizate. Schema de mișcare va fi memorată sub forma engramelor, ce reprezintă secvențe ale unui program motor memorizat și reutilizat la solicitarea corticală [6]. Cu cât elementele grafice sunt mai bine fixate, cu atât mișcările capătă viteză de execuție, intensitate și complexitate.

Formarea deprinderii motrice ține de *maturitatea intelectuală* care cuprinde particularități ale dezvoltării perceptive, cum ar fi evidențierea unui obiect dintr-un întreg concentrarea, transferarea și distribuirea atenției; gândirea analitică, exprimată prin abilitatea de a înțelege legăturile de bază între fenomene; posibilitatea de a memora logic; priceperea de a reproduce un model; dezvoltarea motricității fine a mâinii, orientarea bună în spațiu. Evoluția acesteia se caracterizează prin schimbarea planurilor motor, cognitiv, afectiv și relațional, dezvoltarea

motorie având o influență semnificativă asupra celorlalte. Dintre motricitatea grosieră și cea fină, cea din urmă are un rol definitor și se referă la mișcările intenționate și controlate de mușchii mici ai degetelor și mâinilor [4]. Aceste mișcări sunt, de regulă, coordonate de mușchii mari ai brațelor și trunchiului pentru stabilitate și cu ochii pentru coordonare ochi-mână. Copiii dezvoltă abilitățile motorii fine pas cu pas într-o formă progresivă.

Se disting trei etape de însușire a achizițiilor fundamentale [5]:

- preabecedară – discriminarea formelor și culorilor, perceperea și reproducerea formelor pe diferite spații, scrierea pregrafismelor;
- abecedară – scrierea elementelor grafice, asocierea sunetului și a semnului grafic, memorizarea și reproducerea semnului grafic, legarea semnelor grafice;
- postabecedară – scrierea legată și cu semnificație.

În perioada abecedară și postabecedară, scrisul ca deprindere motrică se caracterizează prin:

a. Organizarea perceptiv-spațială a textului	b. Lizibilitatea scrisului	c. Predispoziții disgrafice
<ul style="list-style-type: none"> • Orientarea pe pagină; rânduri coborâtoare, suitoare, îngrămădiri; • Direcția scrisului. 	<ul style="list-style-type: none"> • Formă a grafismelor; • Mărimea grafismelor; • Proportia grafismelor; • Distanța dintre elemente; • Contopiri ale grafismelor. 	<ul style="list-style-type: none"> • Precizia executării; • Îndemânarea mișcării; • Prezența mișcărilor supraadăugate; • Fidelitatea transcrierii; • Inversiuni de litere, silabe.

Evaluarea scrisului în perioada prealfabetară a elevilor din Gimnaziul Vălcineț, raionul Călărași a evidențiat următoarele rezultate pentru 36 de elevi, semestrul I, 2022:

Tabelul 1. Rezultatele evaluării constatative pentru fiecare segment evaluativ

	Înalt	Mediu	Grav
Organizarea perceptiv-spațială a textului	46 %	34%	20 %
Lizibilitatea scrisului	14 %	46 %	40 %
Predispoziții disgrafice	43 %	37 %	20 %

Analiza rezultatelor permite consemnarea unor dificultăți specifice scrisului: rigiditate, scris relaxat sau scrisul lent, dar precis, ștersături, rotunjirea exagerată.

Cadrul metodologic de depășire a dificultăților de scris face referință la alte trei etape de formare a deprinderii în cadrul perioadei abecedare: prealfabetară, alfabetară și postalfabetară.

În perioada prealfabetară se realizează studierea următoarelor elemente grafice: linioara oblică, bastonata, ovalul, semiovalul, cârligul, bucla, nodulețul și zaua. Elementele grafice sunt scrise pe spații mici cu liniatură oblică.

În perioada alfabetară se însușește scrierea literelor, a silabelor, cuvintelor, propozițiilor și a textelor. Scrierea literei va respecta următorul algoritm: *intuirea planșei-model, ce conține litera de mână, stabilirea elementelor componente ale literei de mână, scrierea literei-model pe tablă de către învățătoare, scrierea literei în aer sau pe bancă de către elevi, insistarea asupra poziției corecte la scriere, exerciții pentru mușchii mâinilor, scrierea a trei litere și verificarea de către învățător, scrierea pe caiet a literei de mână.*

În perioada postalfabetară, scrisul trebuie să fie realizat corect și lizibil până la scrierea legată.

Abordarea metodologică a dificultăților de scriere trebuie se țină de specificul etapelor de formare a deprinderii de scriere, astfel, pentru fiecare din ele ar fi eficiente următoarele activități:

Tabelul 2. Modalități practice de depășire a dificultăților de scriere

Etapa prealfabetară	Etapa alfabetară	Etapa postalfabetară
Organizarea perceptiv-spațială	<ul style="list-style-type: none"> - Exersarea coordonării bimanuale: exerciții de încheiere – descheiere, de înșiretare cu grade diferite de dificultate, de înnodare/deznodare, de rulare, răsucire a materialelor de diferite grosimi, pauze dinamice. - Exersarea coordonării oculo-motorii: exerciții de apucare, frământare, modelare a plastilinei, de pliere a hârtiei, mângălituri în diverse direcții și planuri (vertical, orizontal), zigzaguri în formă de linii, linii frânte, linii curbe, hașurări în spații determinate; - Exersarea coordonării auditiv-motorii: Jocuri de mișcare pe ritmuri simple, exerciții de atingere, pipăire, presare, mângăiere; pauze dinamice. 	<ul style="list-style-type: none"> - Copieri, - Transcrieri; - Dictări; - Autodictări.
Lizibilitatea scrisului	<ul style="list-style-type: none"> - Scrierea literelor, silabelor, cuvintelor, propozițiilor în spații diferite: mici și mari, fără liniatură; - Scrierea pe spațiile cu liniatură obligă a elementelor repetitive. 	<ul style="list-style-type: none"> - Copieri, - Transcrieri; - Dictări; - Autodictări.
Predispoziții disgrafice	<ul style="list-style-type: none"> - Scrierea literelor, silabelor, cuvintelor, propozițiilor în spații diferite: mici și mari, fără liniatură; - Scrierea pe spațiile cu liniatură obligă a elementelor repetitive. 	<ul style="list-style-type: none"> - Copieri, - Transcrieri; - Dictări; - Autodictări.

Deprinderea de scriere vizează educație psihomotrică din două considerente: pregătirea grafomotrică (motrică) și pregătirea perceptiv-motrică (mentală). Dezvoltarea scrierii corecte și lizibile este dependentă de dezvoltarea cognitivă a copilului, afectivă și socială. Desenul este o activitate care îl ajută pe elev în dezvoltarea psihomotrică în baza întăririi afective pozitive, având un caracter ludic și familiar, socio-relaționară și în context comportamental: cei lenți pot spori activitatea, cei neindemânatâci perfecționează execuția și cei rapizi pot reduce timpul.

Formarea deprinderii de scriere este activitatea care solicită pregătire, timp, exersare și respectarea etapelor și particularităților metodologice privind achizițiile pentru fiecare perioadă. Activitatea de desen presupune realizarea praxiilor și dezvoltarea mentală. Sisteme de mișcare, coordonate mental, în funcție de un rezultat și de o intenționalitate impun, prin urmare, numeroase abilități: motricitate globală și fină adecvată actului motor, buna lateralitate, capacitate simbolică, decodarea mesajului verbal, corecta percepție și reprezentare spațială. Evoluția funcției grafice este punctul culminant al coordonării oculo-manuale și în care se situează prima activitate grafică.

BIBLIOGRAFIE

1. BURLEA, G., et al. Dicționar explicativ de logopedie. Iași: Polirom, 2011, 454 p. ISBN: 978-973-46-1868-2
2. DORON R, FRANCOISE P. Dicționar de psihologie. București: Humanitas, 2007, 886 p. ISBN: 978-973-50-1573-4
3. GOLU P., VERZA E., ZLATE M. Psihologia copilului. București, 1994, 161 p. ISBN: 973-30-3771-0
4. NEACȘU I. Introducere în psihologia educației și a dezvoltării. Iași: Polirom, 2010, 332 p. ISBN: 978-973-46-1798-2
5. NOREL M. Didactica limbii și literaturii române pentru învățământul primar. București: Art, 2010, 248 p.
6. VRĂSMAȘ E., STĂNICĂ C. Terapia tulburărilor de limbaj. București: Editura Didactică și Pedagogică, R.A. 1997, 299 p. ISBN: 973-30-5788-6